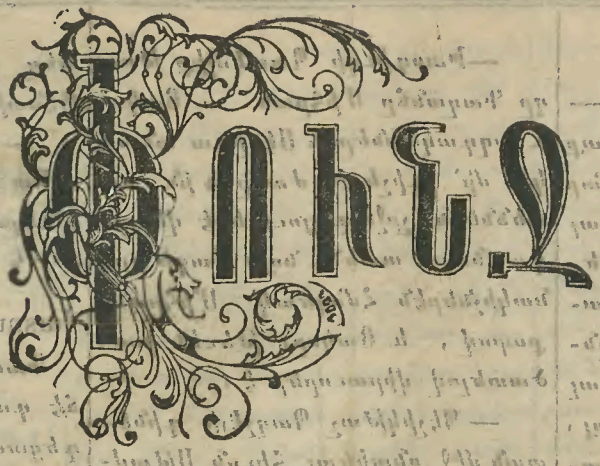

ADRESSE
H. S. ALADJADJIAN
Directeur du journal Arménien
P. U. N. T. C. H.
16 Nafé-Han, Balouk-Pazar 16
CONSTANTINOPLE

Ա.Ն. ՏԳՐԵՆՏԵՐ Զ. Ս. Ա. Ս. Ա. Ս. Ա. Ս.

Պալատ-Պալատ, Նախիջևան, Վերի խոր Թի 16

Թ.Մ. 2462

Հ.Ս.Ա.Ս.Թ.

1895 ՅՈՒՆԻՍ 24

ԽՄԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ ՓՈՒՆԶԻ
Խանութագիր մը ի Մալաթիա
Հաստատուեր է 21¹ տարի յա-
ռաժ, Վրասթիւն, Նախախտու-
թեան, և հարսանեայ հանդիսից
առաջին ինչ ինչ սովորութեանց
բարձման համար:
Նախորդ թերթով հրատարա-
կեցինք այդ կանոնադրին պատ-
ճէն, զոր Մալաթիայէ առ մեզ
ուղղեալ համակի մը կցած էին:
Այդ պատճէնն այս շաբթու տե-
ղական թերթ մ'ալ ընդօրինա-
կեց լրագրէս ինչ ինչ դիտողա-
թեամբը:
Մեր հաստատուել կանոնա-
դրին բնադրածով չեմք ուղեր,
այլ Մալաթիայէ առաջնորդական
տեղապահ չոր իրաւալորեմը
խոհեմութեամբ վերջ տանի կո-
րեւոր արդարութեանց գործա-
դրութեան համար, ժողովրդեան
կրթական կրօնական ու բարոյա-
կան զարգացման խնամ տանելու
կոչումն ու պաշտօն ունեցողներն,
թէ եկեղեցական և թէ աշխարհ-
ական, մեծ բարեք կրենք ժողո-
վրդեան, թէ զանի զգուշացնեն
չապշտութեան, և վարժեցնեն պար-
զութեան ու չափաւորութեան
որ բարեկեցութեան ու անդոր-
րութեան արդիւրք են:
Հարկ է այս առթիւ յաւելուլ
թէ չափ տուներ կործանած են
և կը կործանին աւելորդ ծախսից
պատճառաւ:

Թ.Մ.Ա.Յ.ՈՒԹԻՒՆ ՓՈՒՆԶԻ
Հոռ. 12/24 հունիս 1895
Հոռեայ գեներալտրեւերուն աշցե-
լոյն ինչ մը, կալարիայի ծաղկա-
ւեա ու կանաչադարձ գաւառներուն
վրայ ամբողջ շարքով մը անցնե-
լէ ետեւ, միտքերնիս գրեմք որ
երջանիկ Հեապերիան թող տալէ
յառաջ մէկ մ'ալ յախտոնական
քաղաքը դառնանք ու անդ այս
չքեղ երկրին վերին հրաժարա-
կան ողջն տանք, Ուստի և կամ-
պանայի ծովը զննելուն ցաւա-
զին վերջին միաս բարոյն ըսեմ
եւորը, դադողական չորեքնաւ մը
միտք, որ զմեզ մէկ քանի ժա-
մա մէջ Չիլիքավերեա բերաւ,
ես՝ զՀոռով, իւր դատական շը-
քեղ հագուստովը մտրիս մէջ,
որչալի կարելի է՝ փառաւոր նը-
կարած էի, իրեւ համարողու-
թեանս վերջը, սակայն բաղդն
այս անգամ ուրիշ տեսարան մը
և պէտք է խոտովանիլ աւելի
գեղեցիկ տեսարան մը որոշած է
եղեր, Առաջին անգամ Հոռով ե-
ղած ժամանակս քանիցս ընկեր-
ներուս առաջարկած էի գետնա-
փորներն ալ այցելել, բայց անոնք
միշտ կը պատասխանէին թէ ուր
որ երկրին երեսը այնպէս հարուստ
ու մեծայայլ է, ինչ հարկ կայ

երկրին տակ ուրիշ բան բնադրել:
Ստիպել չէի ուղած, վրան քի-
կարծէի թէ արջալի որ այն հա-
մախարհական քաղաքին ստորերի-
րեայ ճամբաներն իրենց այցելու-
ներուն տեսնելու արժանի չափ
հետաքրքրական բաներ կրննայն,
ի վերայ այս ամենայնի մեծ հե-
ղութեանց ու զանազան դժուար-
ութեանց ալ պատճառ կըլլան,
բայց այս անգամ՝ նախնի քրիս-
տոնէից նախական տեղերը չեւ-
նելու բարձման ու հետաքրքրու-
թեանը յաղթող եղաւ, և արդ-
ուեցաւ որ այցելեմք ընթերցողը
կրնամ պահանջել, որ այս պ-
ցելութիւնն այն դժուարութիւն-
ները չունեցան, զոր մարդ հաս-
տիակօրէն կենթադրէ, Այս ստոր-
երկրեայ գերեզմանոցին խորը
ուսթիւնը չիրիմներուն զարհու-
րանք բերող տխուր տեսքը, մար-
դուն վրայ կարծուած չափ սոս-
կաւ մէկ պատճառներ, այլ մա-
նաւազ, մանաւոր յոնկոցի,
գեղեցիկութիւն մը ունին, և մար-
դուն վրայ սրտաշարժ ազդեցու-
թիւն մը կրնեն, Արդ հետեւեալ
տողերը կրնան մարդու մը բերե-
առաջնորդ ծառայել, եթէ ան-
գամ մը նոյն ստորերկրեայ տեղե-
րուն այցելութիւն ընելու առիթ
ունենայ, Եւրոպէն գուր,
գէշ ի գետնափորները տանող
ճանաչուն վրայ մէկ քանի ընդհա-
նուր նախապատրաստող խնդր-
ներ լուծենք, Գետնափորներուն,
(Իսթապուլ) ծագման վրայ գիտ-
նականաց մէջ զանազան կարծիք-
ներ կան, Սա ստույգ է՝ որ Հոռ-
մայեցիներէն շինուած են, բայց
ինչ նպատակի համար ըլլալը
յայտնի չէ, Ոմանք կը կարծեն որ
գետնափորներն ի սկզբան փոսեր
եղած ըլլան, որոց մէջ Հոռում-
յեցիք մահուան դատապարտեալ
գերիները կը նետէին, և թող
կուտային որ իրենք իրենց մեռ-
նին, Բայց աւելի հաւանական կե-
րիւ ուրիշ կարծիք մը, որ կը
հաստատէ թէ Հոռումյեցիք իրենց
չէնքերը կառուցանելու համար
գործածած նիւթերնին, երկրին
վրայէն առնելու տեղ, հողին տա-
կէն կը հանէին, որով բնականա-
պէս գետնին տակ ընդարձակ
միջոցներ, ըստատարած խոռոչներ
կը կազմէին, Իսկ այս պտերեկ-
րեայ տեղերուն այնպիսի կարծ-
րութիւն ու հաստատութիւն ըս-
տանալը, նոյն տեղեայ հողին
յատկութեան կրնայ դիւրաւ
մեկնուիլ, Գետնին տակի հողերը
վորած ժամանակին, տեղ տեղ
սեան կամ պատի պէս միջոցներ
թող տուած են, որով ընդար-
ձակ գաւթներ, բակեր, չեղ
չեղ ճամբաներ, միով բանի ա-
նել, լարիւթիւն մը ձեւացած
է, որուն մէջէն միայն աղէկ տեղ-

եալ եղալ կրնայ ելլել, Հոռում-
յեցի բնագէտ մը հաշուած է,
որ բոլոր ստորերկրեայ սրահնե-
րուն երկայնութիւնը եօթը հա-
ւեր անդիական մըն է, իսկ
այս ստորերկրեայ տեղերուն մէջ
գտնուած չիրիմներուն թիւը վեց
միլիոնի կը հասնի, Կերեի որ այս
գետնափոր տեղերը Հոռումյեցից
հեթանոսութեան ատեն՝ տակա-
ին իրեւ գերեզմանոց չէին գոր-
ծածուեր, Նոյն իսկ Գաթաղեւ
բառը եթէ ետքն շինուած չէ,
յառաջագոյն գերեզմանոց նշա-
նակելու չէր գործածուեր, այլ
հողի քրիստոնէութեան սկե-
լուն առաջին դարերը նոյն բառը
այս ստորերկրեայ գերեզմանա-
տեղերը սեպհականութեամբ, Ինչ
պէս ծանօթ է, այս գետնափոր
տեղերը նախնի քրիստոնէից չէ թէ
միայն ապաստանարան ու գերեզ-
մանատեղի էին, այլ նաեւ աստ-
ուածային պաշտօն կատարելու
ժողովարանն, Սա կրնային ա-
ղատութեամբ իրենց ստոր խոր-
հուրները պաշտել, և նոյն իսկ
մարտիրոսաց մարմինները անդ
թաղելուն գլխաւոր նպատակն
զանոնք հեթանոսաց ձեռքէն ա-
զատել էր, Մեռելոց մեծ միւ-
թարութիւնն էր անդ հանգիլը
ու իրենց եղաւորը սիրոյ ընթի-
ւուն (ազաւթ) ու աստուածային
ստոր պաշտօնը կը կատարէին,
նոյնպէս կենդանի միայրոյններն
ալ, իրենց սիրելեաց գերեզման-
ներուն մօտ գտնուելով, իրենք
վրենք անոնց հետ մշտապէս հա-
ղորդակցութեան մէջ և հոգեւոր
ընտանիքի մը անդամ կը համա-
րէին, Հաստատութեան գլխաւո-
րին կամ հաւատոյ համար արեւ
թափող վկաններուն, ուրիշներէն
աւելի փառաւոր ու չքեղ չիրիմ-
ներ կը կանգնէին, և վերջինե-
րուն յիշատակն ամէն տարի մեծ
հանդիսութեամբ կը տօնէին, ո-
րով և այս ստորերկրեայ տեղե-
րուն մէջ Սրբոց մասնաւոր պաշ-
տօն մը կըլլար, որ քրիստոնէու-
թեան ամէն կողմ տարածուելէն
ետքը, եկեղեցիներուն մէջ սկը-
սան կատարուի, ուր նոյնպէս ի
սկզբան հին սովորութեան համա-
ձայն Սրբոց յիշատակը սովորա-
բար եկեղեցեայն դասին տակի
գետնափոր տեղերը կը կատար-
ուէր, Վերջապէս մեր ճամբոր-
դութեան նպատակին համար,
Անդ կառապան իւր պարեւն
առնելէն և մուտքին առջեւ ըս-
պանող մուրալիներուն գունըն
իրենց տուրքն ընդունելէն ետքը,
գիւմրայիս եւաւ մեղ առաջնորդ
ըլլալը մարդը, Պէտք է խոստ-
անիլ որ այս ուղեւորչին քա-
մը դանիով դնուելու կիկերոն-
եան ճարտասանութիւնը երբեք
ինչ այնպէս ճանճարացուցիչ եկած

չէր, ինչպէս այս անգամ, Սա-
կայն հարկ էր որ զինքն ընդու-
նէինք, Սա մեր ամէն մէկուն ձեռ-
քը ջահ մը տալէ ետքը, սան-
դուներէն ի՞նչ առնենիս՝ սկը-
սա իւր միահայն մեկնութիւննե-
րը տալ, Չիրքը թողուր որ առ-
ջէն երթայ, ուղեւորն չափ խո-
սելով, Մեր մեր չորս կողմը նա-
խնք, ինչ ու ցած սրահի մը մէջ
կը մտնէր, Մեռե քանի մը քալ
հեռու երկրորդ սրահ մը մերկը
կը կտրէ, Անկէ քիչ մը անդին,
ուղեւորչին կեղած տեղը, նոյն-
պիսի խաչածն սրահ մը կայ, Իւ-
այսպէս յառաջ կըլլայ ամէն
կողմը շեղ շեղ ճամբաներ, բա-
կեր, անձաւներ կան, այնպէս որ
բովանդակ տեղը ցանցի մը կը
նմանի, ճամբուն երկու կողմը,
պատին մէջ չիրիմներ վորուած
են, այս վորուածքները՝ որ վր-
այէ վրայ մինչև յարկը կը հաս-
նին, երկայնաձև մարմարեայ կամ
քարեղէն տախտակներով գոյ-
ուած են, Նոյն վորուածքներուն
մէջ մեռելոց մարմինը առանց
դադաղել, միայն կտաւի մէջ փաթ-
թուած՝ երեւմա ալ կրով ծեփ-
ուած կը գրուէր, Իսկ վորուած-
ները գոյոյ քարեղէն տախտակ-
ներուն վրայ տապանադիրներ
գրուած են, Ահա տապանադիր
մը. «Ատտիկոս, դաւ երջանիկ
աւ, աղօթէ՛ ծնողացդ համար:»
Ինչ մը անգին ուրիշ մը, ըստ մա-
նին յունարէն գրուած. «Լէա,
քաղցր հոգի, կենդանութիւն ու-
նենաս:» Այս դամբանագիր-
ներուն մեծ մասը լատին գրով
գրուած են, կան նաեւ յունական
և լատինական խառն թէպէտ լե-
զուն լատիներէն է, քանի մը հատ
ալ կան որ յունարէն գրով և
յունարէն լեզուաւ են, Այս եղա-
նակա չիրիմներուն մէջէն իսկ մը
տեղ յառաջ երթալէն ետքը,
ընդարձակ սրահ մը կը հասնինք,
ճառ անդամ գաւթին կամ ճամ-
բուն երկու կողմն ալ գլխացէ
գլխաց երկու նոյնպիսի սրահներ
կը գտնուին, Ասոնք աղօթատե-
ղիներ կամ ստորերկրեայ եկեղե-
ցիներ են, ուր նախնի քրիստոն-
եայք աստուածային պաշտօնը կը
կատարէին, և ուր ստորերն ու
մարմիրները և նաեւ եպիսկո-
պոսները կը թաղէին, Այս սրահ-
ներն քառակուսի, բաղնայնոր
և կամարածն են, Խորշերն ար-
ձաներով, իսկ պատերն ու յար-
կը զանազան նկարներով զար-
դարուած են, Գլխացէ՛ գլխաց ե-
ղալ երկու սրահներէն մէկը ա-
րանց, իսկ միւսն՝ կանանց համար,
կըլլան, Իսկ միւսն՝ կանանց համար,
անուանեցաւ Տ. Բաղդէն
վարդապետ. Խաչատուր Պէհ-
րիկեան Սըվասցի 27 տարեկան,
անուանեցաւ Տ. Խորով վարդա-
պետ. Միքայէլ Տ. Եղիսեան՝
Պաղտատցի 27 տարեկան, ան-

և բաղնայն մեռելոց մարմիննե-
րուն պատճառաւ, ողբ փոխելու
հարկ տեսնուելով, բայց անձ են
Այժմ աղօթատեղին թողուր ու
լարիւթիւնն ներքին կողմերը
յառաջ երթանք, Գաւթին կամ
ճամբուն ծայրը հասնինք, առաջ-
նորդը կանգ առաւ և ըսաւ որ
նոր ընթացք մը պիտի սկսինք,
այսինքն դատիկն մը վար պիտի
իջանք, Բնկերներս ոմանք վա-
նով սկսան իրարու երեսնայի,
Սակայն նորանոր բաներ տեսնե-
լու հետաքրքրութիւնը զիրենք ալ
ուրիշներուն հետ միցեց, Սանդու-
ղէ մը իջանք, ինքզինքնիս երկ-
րորդ դատիկներ գտանք, Անդ ևս
խաչածն գաւթիներ կամ սրահ-
ներ ու աղօթատեղիներ կային,
Անկէ ուրիշ անդուգէ մ'ալ իջանք,
և երրորդ դատիկներ մտանք, վեր-
ջապէս չորրորդ մ'ալ իջանք, Գա-
կայն աստ ամենուն վրայ սար-
սափ մը տիրեց, Օղբ սկսաւ ան-
տանիկ ըլլալ, ուստի չուտ մը
վրիժ դատիկներ դարձանք, և
անդ գետնափորներուն արուեստ-
ական ճարտարութիւնը նորէն
քննելէ ետքը, կրնամ ըսել ալա-
մայ դուրս ելանք, այնպիսի ամե-
նաւ վրայ ազդեցութիւն ըրած էր
այս հակաչառն տեղը, որով վե-
հաթիւնը գէթ ինչ համար դատ-
ական հանգիստութեանց չքեղու-
թեան վրայ քոյ մը ձգեց:
Օր. Նեախի Այնճեսն

Ա.Չ.Ս.Յ.ՈՒՆԻՍ ԼՈՒՐԵՐ
Ինչպէս ծանուցած էինք նո-
խորդ թերթով, Ամեն Ս. Պատ-
րիարք Հայրն կիրակէ հանդիսա-
ւոր Պատարագ մատոյց Վարժիկ
Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցեայ մէջ և
քարոյ խօսեցաւ, Բիւրուսը բաղ-
մութիւն ժողովրդեան համախըմ-
բեալ էր ամէն կողմերէ, Թաղա-
կան խնամակալութեան կողմէն
սեղան տրուեցաւ ի պատիւ Նորին
Սրբազնութեան:
— Ամերիկայի Հայոց հոգեւոր
հովիւ Սրբ. Տ. Մարգարեա վարդ-
ապետ Տէրունեան կը շարունակէ
յու պաշտօնն, Ստոյգ չէ հրաժա-
րած և ի կ. Պոլսի ուղևորած ըլ-
լալուն զրոյցն:
— Ըստ կանխաւ յայտարարու-
թեան, անցեալ կիրակէ առաւօտ
Արմաշի դպրեմանոց փոխմանա-
հայր Գեր. Օրմանեան Սրբազան՝
վարդապետ ձեռնադրեց դպրե-
վանոց եօթն անդամիկ շրջանա-
ւարտներն, որք են. — Յարութիւն
Կիւլեւերեան Այնթապցի 28 տա-
րեկան, անուանեցաւ Տ. Բաղդէն
վարդապետ. Խաչատուր Պէհ-
րիկեան Սըվասցի 27 տարեկան,
անուանեցաւ Տ. Խորով վարդա-
պետ. Միքայէլ Տ. Եղիսեան՝
Պաղտատցի 27 տարեկան, ան-

հեղ օգնական կառավարութեան հետ ունեցած բարեկամական յարաբերութիւնը :

== Գաղղիոյ երկրագործական նախարար Պ. Կատո՝ ի Եւրոպա զարն այցելութեան ատեն տեղի ունեցած զէպրի մը պատճառաւ երեսփոխան Պ. Միրմանի հետ մեծամարտեալ համար պայտօնէն հրաժարեր, և մեծամարտին մէջ թեթիւ վերադարձէ ետքը վերըստանանք է պայտօնը :

== Քիւի ջրանցքին բացման հանգիսին ներկայ գտնուող լրագրողներ, 62 հոգի, զանազան երկրներէ հանդէսէն ետքը, ըստ յատուկ հրահրանաց ծանիմորայի մայրաքաղաքն այցելել են, երբ Գորսէր ըստած տեղն հասեր են, քարայրն ու նաւահանգիստն դրօշակներով զարդարուել, և երկրին լրագրողներ և կառավարական պաշտօնէրէր զանօք ընդունել են նաւագաժուաց խմբով, Անտի յատուկ շոգեկառօք Գորսէնակ գնացել են, ուր շատ չքեղ եղեր է ընդունելութիւնը, կայարանին մէջ ու վողջները բազմութիւն ժողովրդեան խմբեր է, տունները գործներով զարդարուել, և պատուհաններէն ծաղիկներով թափել են լրագրողներուն վրայ, հոգնաբ տուել են տեղական լրագրողներ :

== Ի Փարիզ անցեալ տարի 2387 թերթի կը հրատարակուէր, Այս տարի այդ թիւն բարձրացած է մինչև 2404 :

== Անգղիոյ աղատական նախարարութեան անկման և պահպանողական նախարարութեան մը կազմութեան վրայ դիտողութիւններ կընեն եւրոպական լրագրողներ և մանաւանդ զաղղիականք, Այս վերջնոց կարեւորագոյններէն Տէպա կը գիտէ թէ քանի մը տարիէ հետեւ Անգղիոյ նախարարական փոփոխութիւնը, թէ՛ աղատական և թէ՛ պահպանողական կուսակցութիւնէն ըլլայ նախարարութիւնը, միեւնոյն նպատակը կունենան, ի մասին արտաքին աշխարհավարութեան, Միւս կողմանէ Լոնտոնէ հեռագրի մը կայ, յորմէ կիսակողմ թէ նորոքոր նախարարացեալ լրտ Սալիզբորի Լորտերու ժողովին մէջ ըսեր է որ նորակազմ նախարարութեան միակ քաղաքականութիւնն է առ այժմ՝ փութացնել երեսփոխանական ժողովոյ լուծումն և նոր ընտրութիւններն, որը պիտի յուլյնեն նախաքարութեան ընթացքն :

== Քիւի ըստ պաշտօնական տեղեկութեանց հեռագրեալ է թէ՛ Էլէզթօր միջտեղիդ Կիլիկիոյ անուն զորահանգին մէջ թնդանօթի մարզանաց ատեն վստիւշտ մը ժամանակէն յառա՛ պայթելով, 7 հոգի մեռել և երկու հընդոցանք ծանրապէս վիրաւորուել են, նաւահանգիստը գտնուած մարտանաւուց ամենքն ալ դրօշակներն կէս պարզել են ինչոն սգոյ :

== Իտալիոյ Մաճիօրէ լճին վըրայ փոթորիկի ժամանակ նաւակ մը շրջել, և նաւավարն ու Զգործարար Տիք խեղդուել են :

== Բուպէրթ Հրտոնն անուն անգղիացի մը Նորլալայի մէջ ըսպաններ է իւր մանկավարդ կինն ու դաւակն, և ձերբակալուել է ինքն ալ, Արտի մը մէջ գտնուել

է այն բան, զոր Հրտոնն գործածելու է՝ գիտելներ թաղելու համար :

Գ Ր Ա Ս Ս Ս Ս	
Կ. Պոլիս 24 Յունիս 1895	
Ոսմանեան Բնակարան	28-29
Բուսնիկ Երկաթուղի Ծրանք	151-25
Թրակիէ	1-0-1100
Օսմանեան Իւրան 100 դրուշն	
Մէճիթիէ	408-41
Մէճիթիէ	98-
Հինգնոց	102-
Վեցնոց	103-
Բուսնիկ Երկաթուղի	8-34
Թրակիէ	18-
Ռուսիոյ Բոլ	90-50
Գաղղական Վրտ	87-15
Անգղիական	110-40
Գրեմից	51-15

Ա Յ Լ Ե Ի Ա Յ Լ Բ

== Ընթերցող միտ մը հասկցաւ մանկները, - Ոտերը լայն պըճեղը միջին բարձրութեամբ աղղրերը մեծ գուրս ցցուած ու ոսկրուտ դիտար ջրուտ պղը վեր ցցուած ու քամակի ուղղութեամբ հօրիցնական քամակը կարճ և աւելի կոր քան թէ չեղկողները ոչ շատ կոր և ոչ շատ տափակ կուշոր բարձր բայց լեցուն ուսերը՝ ձուռած, ջրուտ և խոր ուսին գլուխը չոր արմուկը գուրս ցցուած, պարանոցը չոր կարճ կամ երկայն տարբերութիւն չունին, մարմին վրայէն երակները որոշ երեւնալու են, կուրծքը գուրս ցցուած, աղղիկ թեւերը լայն ու ջրուտ, ծունկը տափակ, լայն ու ինքն իւր վրայ իջած, սրունքին ոսկրը՝ կարճ, քիւղձ որոշ, գլուխը ոսկրուտ ու չոր, մեծ կամ փոքր մի և նոյն բանն է, ճաշակի խնդրի մէջ այս աւանջները երկայն, ռնդուները մեծ չընթանան մարմինը, նուրբ, փայլուն ու կակուղ, ճակատը լայն, նայումը՝ արթուն ու համարձակ, կուպերը՝ արեւնայի, Ահա ասոնք են այն հանգամանքները, զորս պէտք է ունենայ ձի մը, որպէս զի ընտիր, առողջ ու կայտառ ըլլայ :

== Հաւկիթէն խորո՞ղ քի հաւ պիտի ելնէ, - Գիւղացիները չըգիտնալով թէ ո՞ր հաւկիթէն խորո՞ղ և ո՞րից հաւ կենն, երբ կուզեն որ իրենց թուր գրած հաւկիթներէն հաւ ելնէ, երբեմն բուրովին յուսալիք կըլլան, Ուստի հաւկիթները հասկնալու համար հետեւեալ միջոցը կրնայ օգտակար ըլլալ մեր երկրագործներուն, Հաւկիթը՝ զոր պիտի թուր գրենս՝ առ և անոր սուր ու ցրուած կողմը արեւուն դին դարձընելով, լայն կողմը ուշադրութեամբ դիտէ, երբ անդ տեսնուած չըլնալով անդպէս մը երկուսի որ հաւկիթին վարի սուր ծայրէն մինչև աչքը մտածուած մեծ առանցքը անոր ճիշդ մէջտեղէն անցնի, անկէ ելած ձագը խորոզ կըլլայ, իսկ երբ այդ մտածուած առանցքը չըլնակի անցնի չըլնալիցէն, ելած ձագը հաւ կըլլայ :

== Սիւլիսները ջնջել տունկերով, - Շատ մը տարրագետներուն և ի մասնաւորի Մ. Պոնտեարի փորձերը կը ցուցնեն որ սունկերը կրնան սպաննել միջատները, եթէ այս վերջինները իրենց վրայ մակաբոյժ ապրին, Ապալիսները կուշոր մանրադիտական

տունկերը երբ յատուկ մշակուին պարտու և պարտեղներու մէջ Պատենաթիւ կուշուած և ուրիշ միջատներ անոնց վրայ երթալով մեծ քանակութեամբ կը ջնջուին,
== Գիւղիկ ելնէ՞սունկերը, - Ասիկա միջոց մ'է, որով գիւղիկ կը պարտու և կը պայծառանայ, ախարած համար և քաղցրահոտ կըլլայ, և մոնտանդ չապակեանութիւն կրնայ երկար ատեն պահուիլ և հեռու տեղեր վաճառուի :

== Հաւկիթի թաղանթը, - Թաղանթի թաղանթը, - Հաւկիթին լայն կողմը երբ բերանը տանին ու լեղուիդ վրայ պաղու թիւն մը դրան, հաւկիթը թաղանթ է, իսկ երբ անոր բոճիկը լեղուին բարեխառնութիւնը ստանայ շուտ մը, հաւկիթը թաղանթ է, Ասոր պատճառը այն է որ առաջին պարագային մէջ հաւկիթը տակաւին շատ մը հեղուկներով լեցուն ըլլալով՝ անոնք մեր լեղուին պաղու թիւն մը կուտան, իսկ երկրորդ պարագային մէջ այդ հեղուկները ցնդած ըլլալով, այլ ևս օդով լեցուն պարագայ մը կը լինայ, որ մեր լեղուին բարեխառնութեան շուտ մը կը համակերպի :

== Կենդանիներուն լուսնային լիւր, - Ինչպէս մարդուն այնպէս ալ կենդանիներուն բնախօսական գործողութեանց վրայ մեծ աղղեցութիւն ունին ըմպելիք, Բայց ասոնք որպէսզի իրենց ակնկալեալ արդիւնքը տան, որոշ օրէնքներու տակ ըլլալու են, որով անպատեհութիւններէ ալ զերծ կըլլան, Գործուն մէջ եղած կենդանիներուն միջոց շուր տալու է, բայց քիչ քիչ ասոր համար լաւագոյն է ակտիւ մէջ ջրի աման մը դնել, ուր միշտ ջուրը պատրաստ գտնուի Այնպէս կենդանիներուն ջուր պէտք է տալ օրը երկու երեք անգամ, բայց ոչ անոնց վարսակի կամ գարիի բաժնէն անմիջապէս վերջը, Ինչպէս շատերը կընեն, այլ անմիջապէս առաջ, Մտնաւորաբար՝ ձիուն գալով՝ գիւղերու մէջ այս կենդանիին ջուրը այն տեսակի գրութիւններու մէջ կուտան որ հեռանդութիւնը անխուսափելի կըլլայ շատ անգամ, զոր օրինակ՝ քրտնած անոնք կը խմընեն մեծ քանակութեամբ պաղ ջուր, մինչդեռ ընդհանրապէս ձիւն աշխատութիւնէն դադնալէն վերջը քիչ մը կըր ուտելէն ետքը քիչ մ'ալ ջուր խմեն եւ, անոր վրայ չոր խոտ, ապա ջուր, և ամենէն վերջը վարսակը, Այս պատճառ պիտի ըլլայ որ այս անդաւար, ուսում, և որոշ կերը, վարսակը արդէն առաջնօրէն մարտուածներուն հետ թթուելով և կենդանիին աշխուժութիւն ու կորով տալով և միանգամայն մարտողութիւնը դիւրացնելով՝ պարագայ տեղը գործածուած չափով ըլլայ :

== Խոնքերը թաղել, - Խոնքերը թաղել ըսելով՝ պէտք է հասկնալ զանոնք հողով ծածկել, այլ զենք զանոնք հօրերու կամ շտապուած փոսերու մէջ, Այս դրութիւնը, զոր ջերմապէս կը յանձնարարուի մեր հողագործներուն՝ քաղելով Գաղղիոյ երկրագործական ընկերութեան տեղեկագրէն, կըլին օգուտներ ունին, նախ իբրեւ լաւագոյն սնունդ կենդանիներու, երկրորդ՝ կենդանի-

ները թրջուած խոտերը շատ աւելի անորթալով կուտեն, քան ուրիշ կերեր, Եւրոպական բոլոր անասնաբոյժներէն ընդունուած դրութիւն մ'է այս, Տարրաբանական փորձերն ալ կը հաստատեն թաղուած խոտերուն իբրեւ սնունդ տուած օգուտները՝ կենդանիներուն համար, Թաղուած խոտերը ըստ ոմանց՝ իբր թէ կենդանիին մինչև ապակեանութիւն կուտան, և անոնցմով կերակրուած կենդանիներուն կաթը լաւագոյն չըլլար, Ասոնք ընդհանուր օրէնքէն զարտուողութիւններ են, որոց առաջինը կարելի է առնուլ՝ ոչ զենքով խոտին աճելու ու ապա թաղելու եղանակին և մասերներուն մարմնութեան, զգոյշ ըլլալով նաև որ տրուած խոտերը չափազանց թթու չըլլան, և կաթի ամոնները խոտերուն քով չգրուին, որպէս զի անոնց հոտը չլրացնեն, Ասոնցմէ աւելի լաւագոյն է թաղուած խոտերը ուրիշ կերերու հետ բաղադրել և այնպէս կերցնել կենդանիներուն :

== Խիտուց քննել, - Բասն սանդիմթիւր քուսակուսի տախտակներու կամ կաղամբի տերեւներուն վրայ թթուած կարագ կամ ճարպ քսէ իրիկուսն դէմ, հետեւեալ առաւօտ պիտի տեսնես որ խիտուցներով ծածկուած են անոնք, զորս եթէ ուղեւ սպաննել, քարելով մէջ լեցուր :

ՅՈՒՄԱՆԻՏԵԱՆ ԶՈՀԵՐԸ

Ասիկց գրեթէ տասը տարի յառաջ, 1885ին, ամերիկական թաղի մը անկիւնը կապրէին երկու ընտանիք, միջին աստիճանի, բայց պարկեշտ ու առաքինի, Առաջինն ունէր աղղիկ մը, Աղաւանի անունէր, Երկրորդը՝ մանկ մը, որուն անունն էր Իրիզոր, Սոքա մէկ մէկու գըրացի ըլլալէ ի վեր շատ սիրալիր յարաբերութիւն մշակած էին իրարու հետ, ձմեռն երկայն գիշերները յաճախ կերթեւեկէին միմեանց, Այդ յարաբերութեան պատճառաւ, սէրն իւր ծիւրը շատ կանուխ արձակած էր երկու մասաղ և անքիժ սրտերուն մէջ, և ժամանակի հոլովման հետ սիրոյ արմատները ալ աւելի ուռճացան, Դեռ նոքա վարժարանին դրասեղաններու վրայ հակած՝ կաշիտաւէն գեղեցիկ և փայլուն ապագայի մը յոյսերով ներշնչուած, դարեան առաւօտները դեռ արեւը իւր շողջողուն ճառագայթներով տիեզերք չբարեւած՝ կը տեսնէի զիրենք, որ իբր քոյր և եղբայր, անտեսին դալուն կը սպասէին, և յայնժամ բան մը կը գաւառար, ուրուն անտեղեկակ էին նոցա ծնողը, Առաւօտեան փշած քաղցր զեփուր մեղ ճակատներն, որ արեւու մը կիլիլ ճառագայթներէն աւելի սիրոյ ջերմութեամբ կապրէին, նոցա սիրոյ անմեղ խոստովանութեան միակ վկայները սոխակներն էին, որ իրենց հեշտաշուր դայլայիկներով կարծես՝ այդ անքիժ հոգիներու սէրը կերգէին, Ամենէն աւելի սիրած էին միմեանցման ուսումն, և կը փափաքէին լաւ դիւր մը գրաւել ընկերակցութեան մէջ, Ահա՛ այդ եռանդն էր՝ որ զիրենք պարտաւորած էր այնքան վաղայարոյց ըլլալ, Ուսկայն ժամանակ մը վերջը Իրիզորի

հայրը տղուն ստացած ուսումը բաւ համարելով, այդ ու կին կուրցն շուկայ հանել զայն, որպէս զի դրամ չահլի գիտնայ և առևտուրի մէջ բանայ աչքը, Իրիզոր՝ երբ ծնողացն այդ որոշումը կը հաղորդուի իրեն, խորին արտայայտում մը կունենայ, որովհետեւ ապաւն տեղի ընդունակ կերպեր ուսման քան արհեստի :

== Իսկան ատուած է, ընտելութիւն իւր հրապոյններու դռները բացած էր մարդկութեան առջև, և ամենուն սիրտ հրճուանքով կը լեցնէր, դաշտեր ու մարդագետիկներ կանանչադարդ գեղեցիկութեամբ պնտուած՝ նոր ոգևորութիւն մը, նոր կեանք մը տուած էին տիեզերքի, ամէն կողմէ ուրախութեան ձայներ օդին մէջ կարճագոյնէին, առուակներ իրենց ստանամանեաց կապերէն թուլցած՝ պայծառ և վճիռ ջրերով կուռգանէին դաշտերը, Բնութեան այդ ակնապարար գեղեցիկութիւնները հրապոյր մը չունեցան երբէք Իրիզորի համար, հրճուանքի ամէն ձայներ անյուշ էին իրեն համար, զի իւր փափաքները փոխանակ իրականալու յօդս կը ցնդէին, ուսման ասպարէզն այնքան խանդով ու ախիտով ընդգրկելու պատրաստուած լուսոյ այդ դաւակը, երկաթագործի մուրու փրօցին առջև կենալու պիտի դատապարտուէր, ճար չկար, որդիական ոչ մէկ աղաչանք ու պաղատանք կրցան կասեցնել ծնողքն իրենց առաջադրեալ նպատակէն :

== Պաշտելի ծնողք իմ, կըսէր տղան, ինդերմ, ուսման իղձերս մի խեղդէք սրտիս մէջ, թողէ՛ք որ ճաշակեմ լաւ մը անոր քաղցրութիւնն, յաղեցնեմ անհուն ծարաւս :

Բայց հայրն առանց մտիկ ընելու՝ նոյն օրը կը բռնէ տղուն ձեռքէն, կը տանի զայն շուկայ և կը յանձնէ իւր մէկ բարեկամ երկաթագործին :

== Աստ պիտի կենաս մինչև վերջը, կըսէ որդւոյն, ապա թէ ոչ՝ կը զրկեմ գեղջ որդիական բոլոր իրաւունքներէդ, և անգամ մ'ալ տնէս ներս չեմ ընդունիր :

Տղան՝ որ վարժարանի նուիրական յարկին ներքեւ իւր համեստութեան, պարկեշտութեան և աշխատասիրութեան համար բոլոր ուսուցչաց սէրը գրաւած, և նոցա քաղաքավարական աղղիւ խօսքերուն վարժուած էր, յանկարծ, առաջին տեղամ լինելով, ամենանշխիւ պատճառի մը համար կը լսէ իւր վարպետէն այնպիսի անպատշաճ և խորթ խօսքեր, որ անշուշտ հայհոյութեամբ համեմուած էին, շատ ծանր կը թուի իրեն, երեսին գոյնը կը նետէ, որ յայտարար նշան մ'էր այն դառն յուզման, որ կրած էր հոգին նոյն վայրկեանն, ուստի կործնէ ժամ յառաջ խոյս տալ, չարախ մը միայն կը հանդուրժէ և կիւրակի առաւօտ կըսէ :

== Հայր, դիտած եղէք որ առջի օրէն ի վեր հակառակ էի ձեր որոշման, բայց չուզեցի ընդգիլել ձեր հայրական կամաց առջև, և որոշեցի որդիական խոնարհութեան պարտքը կատարել, ուստի որոշեցի քիչ մը ատեն յարգել ձեր որոշումն, սակայն տեսնելով որ ինձ համար անտանելի է այդ ասպարէզն, ահա՛, հաստա-

